

Маріупольський
університет

ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ

Збірник матеріалів науково-
практичного круглого столу

10 грудня 2024

Київ 2024

УДК 342.7”364”(06)

Редакційна колегія:

Голова Вікторія ГРИГОР’ЄВА, завідувач кафедри права МДУ, кандидат юридичних наук, доцент;

Заступник голови Юлія КАМАРДІНА, доцент кафедри права, кандидат юридичних наук, доцент;

Члени оргкомітету: Марія ПОЖИДАЄВА, професор кафедри права, доктор юридичних наук;

Анна ПОЛІТОВА, доцент кафедри права, кандидат юридичних наук, доцент;

Євген ЧЕРНИХ, доцент кафедри права, кандидат юридичних наук, доцент.

*Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Вченою радою економіко-правового факультету
Маріупольського державного університету
(протокол № 5 від 18.12.2024).*

П 68 Права людини в умовах воєнного стану: прикладний аспект: збірник матеріалів науково-практичного круглого столу, м. Київ, 10 грудня 2024 р. / за заг. ред. В.В. Григор’євої, Ю.В. Камардіної, М.А. Пожидаєвої, А.С. Політової, Є.М. Черниха. – Київ : МДУ, 2024.– 68 с.

У матеріалах круглого столу висвітлюються особливості реалізації прав людини в умовах воєнного стану, а також міжнародні та регіональні механізми захисту прав людини. Представлено теми доповідей за основними напрямками роботи круглого столу: загально-теоретичні аспекти захисту прав людини в умовах воєнного стану. Міжнародне гуманітарне право та захист прав людини; правозахисні механізми захисту прав людини: стан та перспективи; реалізація та захист прав людини в умовах глобальних кліматичних змін. У збірнику представлено статті за матеріалами доповідей. Матеріали круглого столу адресовані науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться проблемами реалізації та захисту прав людини в умовах воєнного стану в Україні.

УДК 342.7”364”(06)

*Матеріали подаються в авторській редакції.
Відповідальність за якість та достовірність даних, точність цитат
та іншої інформації несуть автори публікацій.*

© Маріупольський державний університет, 2024

КОВЕЙНО Юлія,
доктор філософії з права,
доцент кафедри права
Маріупольський державний університет, м. Київ

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КЛІМАТИЧНИХ ПРАВ

З кожним роком все більшу увагу привертають глобальні проблеми людства, розв'язання яких є першочерговим завданням для міжнародного співтовариства з метою збереження довкілля для нинішніх і майбутніх поколінь. Однією з найактуальніших проблем людства на сьогоднішній день є глобальна зміна клімату. Сучасний світ стоїть перед надзвичайними загрозами, що постають від змін клімату, які проявляються через екстремальні погодні явища, підвищення рівня морів, руйнування екологічних систем та інші небезпечні наслідки. Вона може призводити до екстремальних погодних явищ, втрати біорізноманіття, підвищеного ризику для здоров'я та вимушеного переселення людей. Зміна клімату може залишити понад 100 мільйонів людей у країнах, що розвиваються, за межею бідності до 2030 року [1, с. 7]. Зміна клімату може впливати як на окрему людину, так і суспільство, економіку та екосистеми. Основною причиною порушення кліматичного балансу є використання викопного палива та неефективне споживання енергії. Парникові гази, що утворюються внаслідок діяльності людини, здатні викликати посилення парникового ефекту. Найбільш негативний вплив на зміну клімату у тому числі здійснюється бойовими діями, які спричиняють викиди парникових газів через спалювання дизельного та авіаційного палива, виробництво техніки та боєприпасів, а також будівництво фортифікаційних споруд.

Загальний обсяг викидів у цих категоріях оцінено на рівні 21,9 млн тон CO₂ еквіваленту – це співмірно із викидами половини всіх вугільних електростанцій України [2].

Отже, зміна клімату по-різному впливає на довкілля, економіку, здоров'я та суспільство в цілому.

На думку багатьох вчених негативні зміни у навколишньому середовищі відбуваються саме через діяльність людей, які повинні нести за це відповідальність. Саме викиди парникових газів, є основною причиною глобального потепління та зміни клімату. За прогнозами вчених, у разі невнесення істотних змін, щоб утримати підвищення глобальної температури нижче 1,5 °C, результати будуть катастрофічними [3].

Зміна клімату, втрата біорізноманіття та екосистем, а також численні види забруднення впливають на права всіх людей на планеті, включаючи право на життя, їжу, воду, достатній рівень життя і здоров'я, особисту недоторканність, а також свободу вибору місця проживання. Ці кризи, в поєднанні з іншими викликами сталому розвитку, становлять серйозну загрозу можливості поколінь сьогодні і майбутнього користуватися правами, що гарантовані міжнародними актами. Руйнівні наслідки глобальної зміни клімату, які також впливатимуть на майбутні покоління, вказують на невідкладність вирішення питання захисту прав людини.

Отже, виникає нагальна необхідність у ретельному аналізі і тлумаченні законодавства з метою забезпечення збалансованого підходу до запобігання настанню негативних наслідків від зміни клімату, який би враховував інтереси та права сучасних і майбутніх поколінь. Проблема полягає в тому, що необхідно збалансувати захист природи й боротьбу зі зміною клімату із забезпеченням прав людини, які можуть бути обмежені або порушені під час реалізації заходів із правового регулювання екологічних відносин. У цьому контексті є важливим саме кліматична політика на міжнародному та національному рівнях, а також правове забезпечення кліматичних прав, тобто безперервна діяльність суб'єктів в межах їх компетенції у тому числі зі створення правових умов усіма правовими засобами щодо закріплення, реалізації, гарантування, охорони й захисту кліматичних прав людини.

Найголовнішою подією, що відбулася в 1992 році в Ріо-де-Жанейро, було підписання Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату представниками 150 країн [4]. Вказане свідчило про те, що зміна клімату є нагальною загрозою екології Землі та економічному розвитку

людства. У подальшому 12 грудня 2015 року прийнято Паризьку угоду, спрямовану на зміцнення глобального реагування на загрозу зміни клімату в контексті сталого розвитку та зусиль з викорінення бідності [5].

Особливу увагу привертає Конференція Сторін (тобто, держав, які ратифікували Рамкову конвенцію про зміну клімату), яка є найвищим керівним органом Конвенції. Головною її задачею є сприяння виконанню вимог Конвенції. Перша сесія Конференції Сторін відбулася у Берліні в 1995 році. Наразі COP29 у цьому році з 11 листопада по 22 листопада 2024 року пройшла у Баку. COP проводиться щороку в різних регіонах світу, що дозволяє забезпечити всесвітню участь та співпрацю. Основною метою зустрічей є оцінка поточного стану клімату, визначення міжнародних стандартів та зобов'язань, а також сприяння їх виконанню. Головним питанням COP29 було фінансування, що має вирішальне значення для переходу всіх країн, що розвиваються, до низьковуглецевого і кліматостійкого розвитку.

Важливим аспектом співпраці України є, окрім іншого, також співпраця з ЮНІСЕФ. Під час COP28 Україна доєдналася до Міжнародної Декларації про дітей, молодь та кліматичні дії. Відповідно до цього ЮНІСЕФ та Міндовкілля об'єднують зусилля для орієнтованого на дітей відновлення України та залучення молоді до кліматичних дій. Співпраця спрямована на забезпечення права українських дітей на безпечне та здорове довкілля шляхом упровадження сталих практик та участі молоді в зеленому відновленні [6]. Основні засади кліматичної політики України визначені Законом України «Про основні засади державної кліматичної політики» [7] та іншими нормативно-правовими актами, які охоплюють регулювання питань щодо формування та реалізації кліматичної політики в контексті адаптації до законодавства Європейського Союзу.

Однак попри позитивні зрушення у зазначених питаннях, існують фактори, які стримують та гальмують подальші перспективи розвитку у напрямку реалізації державної кліматичної політики, серед яких воєнний стан, відсутність фінансування тощо. При цьому постають нагальні питання щодо ефективності реалізації державної кліматичної політики, її системності, послідовності та врахування позитивної практики провідних європейських держав. Від цього залежатиме реалізація стратегічних завдань. Але це питання часу, що потребує об'єднання зусиль фахівців різних сфер, серед яких науковці, очільники відповідних державних органів, громадські організації, а також світова спільнота.

Література:

1. Зміна клімату: наслідки та заходи адаптації: аналіт. доповідь / [С.П. Іванюта, О.О. Коломієць, О.А. Малиновська, Л.М. Якушенко]; за ред. С.П. Іванюти. Київ: НІСД, 2020. 110 с.
2. Як війна посилює зміну клімату та чи може Україна із цим боротися – презентація дослідження і пресконференція. URL: <https://ecoaction.org.ua/iak-vijna-posyliuie-zk.html>.
3. Зміна клімату: причини та наслідки. URL: <https://www.ekoenergy.org/uk/extras/climate-change/>.
4. Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_044#Text.
5. Паризька угода. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161#Text.
6. Водозабезпечення населення та залучення молоді до екологічної політики – пріоритети співпраці Міндовкілля з UNICEF Ukraine, – Світлана Гринчук. URL: <https://mepr.gov.ua/vodozabezpechennya-naselennya-ta-zaluchennya-molodi-do-ekologichnoyi-polityky-priorytety-spivpratsi-mindovkillya-z-unicef-ukraine-svitlana-grynchuk/>.
7. Про основні засади державної кліматичної політики: Закон України від 8 жовтня 2024 року № 3991-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3991-20#top>.